

71
4
7

Prof. Dr. KURT KRAUSE

**Ankaradaki Türkiye Herbariumunu (Herbarium Turcicum) kuran
değerli Türk dostu**

Prof. Dr. SARIM ÇELEBİOĞLU
İst. Üniv. Eczacı Okulu

61
66
70
72
74

Prof. Dr. KURT KRAUSE, Anadolu nebatları üzerinde uzun seneler çalışmış, bir çok defalar memleketimize gelerek Türkiyenin her tarafından bir çok nebatlar toplamış, bunları Berlin Nebatat Müzesinde işlemiş, bu nebatları Dünya nebatatçılara da tanıtarak onların da Türkiye'ye gelmelerini âdeta teşvik etmiş ve bu suretle Anadolu florasının tanınmasına büyük hizmetlerde bulunmuş olan değerli bir nebatatçıdır.

77
79
86
90
92
95

1924 senesinde Eczacı Okulunda Asistan olarak bulunuyordum. Bu senenin Haziran ayı sonlarında, Prof. Dr. KURT KRAUSE memleketimize gelmiş ve zamanın İstanbul Darülfunun'u Emini (Rektörü) Prof. Dr. NEŞET ÖMER İRDELP ile tanışmış ve yanına, rehber ve tercüman olarak, Almanca bilen ve nebatat ile alâkalı bir zatın verilmesini rica etmiş. Rektörlük emriyle, Prof. Dr. KRAUSE'nin Anadolu'nun batısından Kayseriye kadar olan mıntıka-
kade iki aylık nebat tetkik seyahatine iştirâk ettim. 1925 senesinde yine aynı şekilde ve fakat bu sefer güney Anadolu'da yine iki aylık nebat tetkik seyahatimizi yaptık. 1926 senesinde Ziraat Vekâleti ile Maarif Vekâletinin müşterek davetlisi olarak tekrar memleketimize gelen bu değerli ilim adamı ile beraber tanınmış haşaratçılarından ve Berlin Üniversitesi profesörlerinden Dr. BİSCHOFF ile beraber ve yine Üniversiteden aldığım emir üzerine Kuzey Anadoluda nebat tetkik seyahatine iştirâk ettim. Bu seyahatte Prof. KRAUSE muhterem eşi ve iki küçük kızı ile beraberdi. Geziden dönüşte kendilerini, Çubukluda, Çakal burnundaki yalımızda misafir etmek şerefine nâil oldum. Ertesi sene Profesör KRAUSE'nin gösterdiği yakın alâka ve yardım sayesinde «Aleksander von Humboldt Stiftung» (Ale-

sander vakfı) dan bir senelik araştırma ve ihtisas bursu temin ederek Berlin'e gittim (*).

Berlin Üniversitesinde bu profesörün çalışmasını yakinen gördüm ve kendisinden, Türkiye Florası hakkında, çok faydalandım (**)

Berlin Eczacı Okulu ve Nebatat Müzesinde Doktora ve ihtisasımı yaparak memleketime avdet ettikten altı ay kadar sonra Prof. KRAUSE Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Botanik kürsüsü profesörlüğüne dâvet edildi. Kendileri Türkiye'ye geldiklerinde, beni beraber çalışmak üzere Ankara'ya çağırıldılar. Gerekli formaliteler tamamlandıktan sonra İstanbul Üniversitesi Eczacı Okulu Başa- sıstanlığından naklen Yüksek Ziraat Enstitüsü Botanik Başa- sıstanlığına tâyin edildim. Bu suretle bu değerli araştırmacı ile bilfiil çalış- mak fırsatını elde etmiş oldum. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Botanik kısmı bu tarihten itibaren, şimdiki anlamda, Prof. KRAUSE'nin gayretiyle kurulmuştur. Şimdiki Ankara Üniversitesi Botanik Enstitüsü Herbarium'unun (Herbarium Turcicum) nüvesi de yine Prof. KRAUSE'nin şahsî gayretleri ve benim naçiz yardım- larımla 1933 senesinden itibaren kurulmağa başlanmış ve kısa za- manda büyük inkişaflar kaydetmiştir. Maalesef bu değerli Hoca ile uzun zaman çalışmak kısmet olmadı. Ben kendisinin yanından ayrı- larak Ankarada diğer bir vazifeye (Sihhat ve İctimaî Muavenet Vekâleti Eczacılık ve Müstahzarlar Şubesi Mütihazsıslığı) nakle- dildim. Fakat enstitüden ayrılmakla Profesör KRAUSE ve Botanik Enstitüsüyle hiç bir vakit alâkamı kesmedim ve fırsat buldukça Anadolu nebatları üzerindeki çalışmalarına devam ettim. İkinci Dünya Harbinin başlaması üzerine Prof. KRAUSE, kurduğu Ensti-

---

(*) Aleksander vakfı'nın bu bursu halen devam etmektedir. Bu sene 1958 bursiyesi olarak İst. Üniv. Farmakobotanik Asistanı Dr. HÜSNÜ DE- MİRİZ seçilmiş olup halen Almanya'da çalışmaktadır.

Bu burs sayesinde memleketimizde bir çok araştırmacılar Almanyada ihtisas yapmak imkânını kazanmışlardır. Bundan dolayı Aleksander vakfı idarecile- rine ve bu işi kolaylaştıran Almanya'nın Türkiye Sefareti erkânına, bu burs- dan ilk defa Botanikçi olarak istifade etmiş bir şahıs sıfatiyle, burada tekrar teşekkür etmeği ve bu bursun iki memleket arasındaki ilmi işbirliği ve dost- luğun inkişafında pek büyük bir rol oynadığını ve oynayacağını tebarüz ettir- meği, ödenmesi gereken şerefli bir vazife bilirim.

(**) Eczacı Kimyager, Prof. Dr. (Dr. phil.) SARİM HÜSNÜ ÇELEBİOĞLU hal tercümesi (1958).

tüde Anadolu nebatlarından ibaret pek mühim bir kolleksiyon (***) ve Ankara Florası gibi Türkiyenin ilk mühim regional florasını bırakarak çok sevdiği memleketimizden ve dostlarından büyük bir teessür içinde ayrıldı. Fakat o memleketimizden ayrılmakla hiç bir zaman Anadolu Florası ve Türk dostlariyle alâkasını kesmedi.

Almanya'ya yaptığım her seyahatte kendisiyle bazan küçük ve bazan da büyük kızının evinde görüştüm. Eski neş'esini, eski kudretini hiç kaybetmemiş olan bu değerli ilim adamı Türkiyeden ve burada gördüğü misafirperverlikten daima sitayişle bahsetmektedir. Gerek kendisi, gerek muhterem refikası Türkçeyi unutmamışlar ve küçük yaşlarda buldukları halde her iki kızı da o zaman belledikleri Türkçe kelimeleri şimdi tekrar etmekten büyük bir zevk duymaktadırlar. Muhterem Profesör ve eşi Almanya'daki dostlarına Türkiyeyi anlata anlata bitirememektedirler. Bu içten gelen Türk dostluğu bütün KRAUSE âilesini sarmıştır. Büyük kızının kocası çok değerli bir hava yarbayı olup o da hakikî Türk dostudur ve Türkiyeye gelmeği çok arzu etmektedir. Memleketimiz hakkında birkaç konferans vermiş olan bu değerli subay, Türkiye hakkında çok değerli sözler söylemektedir. Prof. KRAUSE'nin küçük kızının kocası ise batı Almanya'da (Hagen-Haspe) de bulunan büyük bir çelik fabrikasında şefdir. Gerek Prof. KRAUSE'nin ve gerekse kızlarının evleri değerli Türk halıları, yazmalar, lavhalar ve sâire diğer kıymetli Türk eşyası ve hatıralariyle süslüdür.

1957 yaz aylarında sayın Hocamı kızının evinde (Hagen-Haspe) tekrar ziyaret etmek fırsatını buldum. Görüşmelerimiz esnasında kendi hayatı ve Türkiyede çalışmaları hakkında kendi tarafından ufak bir hülâsanın yapılarak bana verilmesini rica ettim. Aşağıda bulunan yazı Profesör tarafından bana gönderilmiş olan metnin aynen tercümesidir. Bu suretle memleketimizde Prof. KRAUSE tarafından yapılan floristik araştırmalar ve Ankara'da kurulmuş olan Türkiye Herbariumu (Herbarium Turcicum) nun târihi hakkında, ileride elde edilmesi çok güç olacak, bazı bilgilerin kaybolmasına mani olmak ve bana hocalık yapmış değerli bir Türk dostunun memleketimizdeki hizmetlerini belirtmeği bir vicdan borcu saydım. Bu suretle de kurduğu büyük eserin (Herbarium Turcicum) muhafaza-

(***) Bu kolleksiyonda bulunan nebatların listesi, sonradan kolleksiyona yapılan ilâveler ile birlikte, Prof. Dr. HİKMET BİRAND tarafından 1952 senesinde **Türkiye Bitkileri (Plantae Turcicae)** ismi altında neşredilmiştir. (Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi Yayınları No. 58).

sına ve hâtirasının deyamına küçük bir yardımda bulunduğumu ümit ediyor ve kendisine karşı şükran borçlarımın küçük bir kısmını olsa da, ödemiş olduğumu düşünerek kendimi bahtiyar sayıyorum. Son söz olarak kendilerine ve muhterem refikalarına uzun ve hayırlı bir ömür dilerim.

«20.4.1983 tarihinde Postdam'da doğdum ve 1889—1900 de aynı şehrin Real-Gymnasium'unda okudum. 1901—1904 senelerinde Berlin Üniversitesinde tabii ilimler ve bilhassa botanik tahsil ettim ve Aralık 1904 te «magna cum laude» derecesi ile Doctor phil. ünvanını aldım. 1.1.1905 de Berlin Üniversitesi Botanik müzesine asistan olarak girdim. 1.4.1917 de aynı enstitünün kustosu ve 1.4.1924 de de profesörü tayin edildim. 1.7.1950 de tekaüt oldum ve o zamandan beri memuriyetten çekilmiş olarak yaşamaktayım.

Foto 1 : Bayan Schypulla, Bayan Laube, Prof. Çelebioğlu, Bay Laube,, Prof. Krause (Lauterbach 24.9.1956)

İlmi çalışmalarına gelince, «Das Pflanzenreich» ve «Die Natürlichen Pflanzenfamilien» adlı büyük eserlerde, Araceae Liliaceae, Loranthaceae, Rubiaceae v.s. gibi muhtelif büyük bitki familyalarının monografisini hazırladım. Bunun dışında bilhassa şark florası ile meşgul oldum. Şarka ilk seyahatim 1912 senesinin Haziran - Eylül aylarında Ermenistana ve Kafkas memleketlerine yaptım. Sonra 1914 de Mayıs-Haziran aylarında Batı ve Orta Anadoluyu, Torosları ve Adana havalisini dolaştım. 1925-28 seneleri arasında, her sene iki üç ay ekseriya Mayıs-Temmuz aylarında, Türkiyeye gittim. 1931 senesinde yine Anadoluda idim ve bilhassa orta Anadoluyu ve kuzey Anadoluyu Trabzon havalisine kadar gezdim 1.5.1933 te Ankarada Yüksek Ziraat Enstitüsü Botanik profesörlüğüne tayin edildim ve bu vazifede Temmuz 1939 tarihine kadar kaldım. Bu esnada kısmen öğrencilerimin de iştirak ettiği birçok geziler yaptım.

Bu gezilerim esnasında ve bu gezilerin neticesi olarak takriben 5.600 nü-

mu
mi-
im.
ha-

rin
nde
um
tesi
osu
za-

mune ihtiva eden büyük bir bitki koleksiyonu hazırladım ve bunun büyük bir kısmını Berlin Üniversitesi Botanik Müzesine verdim. Bu koleksiyon maalesef son harp esnasında bir bombardıman neticesinde tamamen yanmış ve yok olmuştur. Bazı dubletler New York yakınındaki Bostonda Arnold Arboretum'unun herbaryumunda ve Kaliforniyadaki Berkely Üniversitesinde mahfuzdur. Bundan başka, Ankarada bulunduğum senelerde, ekserisi tarafımdan toplanmış olan daha büyük bir Türkiye bitkileri koleksiyonu hazırladım. Bu koleksiyon Yüksek Ziraat Enstitüsü Botanik Enstitüsünde bulunmakta ve birkaç binden fazla nümune ihtiva etmektedir. Böyle bir koleksiyon tedrisat ve ilmi araştırmalar için behemehal elzemdir. Daha evvel, Ankarada bir herbaryum yoktu.

Tetkik gezilerim ve koleksiyonlarım şark florası hakkında birçok ilmi çalışmalar neşretmem için bana kıymetli materyel temin etti. Bu koleksiyonlar, daha ilerde, henüz eksik olan ve Berlindeki Botanik müzesindeki koleksiyonumun yok olmasından sonra hazırlanması da güçleşen bir «Türkiye Florası» na esas teşkil edecektir. Ekseri başka memleketlerin malik oldukları gibi, sadece ilmi değil, fakat aynı zamanda ziraat ve ormancılık bakımından da büyük bir pratik kıymet taşıyan bir Türkiye florasının yazılması kuvvetle temenni edilir.

Türkiyenin vegetasyonu hakkında bugüne kadar neşrolmuş çalışmalarımın en mühimlerini aşağıda kaydediyorum :

1. Über die Vegetationsverhaeltnisse des wesentlichen und mittleren Kleinasiens.— Engl. Botan. Jahrbücher LIII (1915), Beibl. Nr. 116, p. 284—313, 3 Taf.

2. Die Waelder Kleinasiens.— Archiv für Wirtschaftsforschung im Orient III (1917), p. 161—201.

3. Über die Verbreitung der Pinie in Kleinasien.— Mitteil. d. Deutsch. Dendrolog. Gesellschaft XXXVII (1926), p. 271—275.

4. Beiträge zur Flora Kleinasiens.— Fedde Repertorium spec. nov. XXII (1926), p. 293—303; XXIV (1927), p. 37—48, und folgende.

5. Die botanische Literatur über die Türkei.— Fedde Repertorium spec. nov. XXV (1928), p. 1—14.

6. Über die Flora des Gebietes von Kayseri und des Erciyaş dağı in Anatolien.— Engl. Botan. Jahrbücher LXXI (1940), p. 32—137, 4 Tab.

7. Ankaranın Floru (Flora von Ankara).— T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmalarından.— 1. Auflage (1934); 2. Auflage (1937), p. 1—207, 12 Taf. mit 32 Fig.

8. Türkiyenin Gymnospermleri (Die Gymnospermen der Türkei).— T.C. Yüksek Ziraat Enstitüsü çalışmalarından (1937), p. 1—10.